

تحلیل ادبی تمثیلات در
نهج البلاغه
همراه با فرهنگ موضوعی

سیده زهرا حسینی نیا

۱۳۹۱

سرشناسه

: حسینی نیا، سیده زهرا، ۱۳۴۷

عنوان و نام پدیدآور : تحلیل ادبی تمثیلات در نهج البلاغه همراه با فرهنگ موضوعی

/ سیده زهرا حسینی نیا

مشخصات نشر

: تهران : ارغنون، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری

: ۲۳۰ ص. : جدول.

شابک

: ۵۰۰۰۰ ریال: ۱-۷۳-۶۸۰۰-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل هجرت-۴۰ ق.

موضوع

نهج البلاغه - مسائل ادبی.

: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل هجرت-۴۰ ق.

موضوع

نهج البلاغه - نقد و تفسیر

رده بندی کنگره : ۹BP۳۸۱.۵ ح ۵ ۱۳۹۰

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۱۵

شماره کتابشناسی ملی : ۷۸۸۵۷۲۲

شناسنامه

نام کتاب: تحلیل ادبی تمثیلات در نهج البلاغه همراه با فرهنگ موضوعی

نویسنده: سیده زهرا حسینی نیا

ناشر: انتشارات ارغنون ۸۸۹۴۴۷۶۰ - ۹۱۳۱۹۹۳۴۸۶

چاپ و صحافی: کتاب شمس

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۱-۷۳-۶۸۰۰-۹۶۴-۹۷۸

حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار
۱۷	مقدمه
فصل اول : کلیات	
۲۵	کلیات
فصل دوم : تاریخچه علوم بلاغی	
۳۱	۱-۲- تاریخچه علوم بلاغی
۳۳	۲-۲- تمثیل
۳۴	دیدگاه عبدالقاهر جرجانی در مورد تمثیل
۳۷	دیدگاه پورنامداریان در مورد تمثیل
۴۴	دیدگاه دکتر ثروتیان
۴۷	تمثیل در بلاغت ایرانیان
۴۸	کتب جدید بلاغی به زبان فارسی
۵۴	دیدگاه شمیسا در مورد تمثیل
۵۷	تأویل
۵۷	تمثیل حیوانی (Fable)
۵۹	تمثیل غیر حیوانی
۶۰	دیدگاه مهدی محبتی در مورد تمثیل
۶۵	تعریف نهایی تمثیل
۷۵	انواع تمثیل:
۷۵	تمثیل تاریخی و سیاسی
۷۵	تمثیل آراء و عقاید
۷۶	پارابل
۷۷	مثال داستانی

شعرا و تمثیل ۸۱

فصل سوم : بررسی و تحلیل ادبی تمثیلات نهج البلاغه

۱-۳. بررسی و تحلیل ادبی تمثیلات موجود در خطبه ها

۱- صبر بر ناملازمات امام (ع) ۹۱

۲- انحراف و سرکشی مردم ۹۱

۳- بیعت ۹۲

۴- رذ دنیا ۹۳

۵- اعتماد به امام (ع) ۹۴

۶- انجام کار قبل از موعد ۹۵

۷- انس به مرگ ۹۶

۸- علم امام (ع) ۹۷

۹- آگاهی و مظلومیت امام (ع) ۹۸

۱۰- نتایج تقوا و گناهان ۹۹

۱۱- ادعای نادان ۱۰۰

۱۲- تلاش بیهوده ۱۰۰

۱۳- پرهیز از حسد ۱۰۱

۱۴- عدم اطمینان ۱۰۲

۱۵- انسان ناتوان ۱۰۳

۱۶- فتنه دنیا ۱۰۴

۱۷- ظاهر سالم و باطن خراب ۱۰۵

۱۸- بی لیاقتی مردم عراق ۱۰۵

۱۹- نكوهش بنی امیه ۱۰۶

۲۰- مخاطرات دنیا ۱۰۷

۲۱- ترس از خدا ۱۰۸

۲۲- دوری از حسادت ۱۰۹

۲۳- احترام به اهل بیت (ع) ۱۰۹

- ۲۴- قدرت خداوند در دور کردن فتنه ۱۱۰
- ۲۵- مؤاخذه‌ی ظالم ۱۱۲
- ۲۶- نافرمانی مردم عراق ۱۱۳
- ۲۷- عدم اطمینان ۱۱۳
- ۲۸- جدایی مردم از امام (ع) در هنگام جنگ ۱۱۴
- ۲۹- ترک دنیا ۱۱۵
- ۳۰- تفرقه ۱۱۶
- ۳۱- ویژگی مخالفان پیامبر (ص) ۱۱۷
- ۳۲- فتنه و جدایی ۱۱۸
- ۳۳- دانشمند نادان ۱۲۰
- ۳۴- پرهیز از دنیا پرستی ۱۲۱
- ۳۵- درد بی درمان ۱۲۲
- ۳۷- خبر از آینده ۱۲۴
- ۳۸- پرهیز از اعمال بد ۱۲۵
- ۳۹- رهبری ۱۲۶
- ۴۰- توصیه به حق پرستی ۱۲۷
- ۴۱- بی‌اعتنایی به خلافت حق ۱۲۷
- ۴۲- آینده نگری ۱۲۸
- ۴۳- نکوهش مردم گمراه ۱۲۹
- ۴۴- اخلاص و ریا ۱۳۰
- ۴۵- تقوا ۱۳۱
- ۴۶- ناپایداری دنیا ۱۳۲
- ۴۷- وصف خاندان پیامبر (ص) ۱۳۳
- ۴۸- پرهیز از دنیا ۱۳۴
- ۴۹- عذاب در قیامت ۱۳۴

- ۵۰- عدم انکار خداوند ۱۳۵
- ۵۱- اغتنام فرصت ۱۳۶
- ۵۲- دوری از تکبر ۱۳۷
- ۵۳- وصف سیمای پرهیزکاران ۱۳۸
- ۵۴- بی ثباتی دنیا ۱۳۹
- ۵۵- اطاعت ۱۴۰
- ۵۶- نتیجه مصاحبت با افراد ۱۴۱
- ۵۷- صبر ۱۴۳
- ۵۸- ترس از خدا در بیت المال ۱۴۴
- ۵۹- رد دنیا ۱۴۴
- ۶۰- نکوهش ۱۴۵

۳-۲. بررسی و تحلیل ادبی تمثیلات موجود در نامه ها

- ۱- ترس از جنگ ۱۴۷
- ۲- یاد مرگ ۱۴۸
- ۳- یاد مرگ ۱۴۸
- ۴- افشای ادعای دروغین معاویه ۱۵۰
- ۵- مظلومیت امام علی (علیه السلام) ۱۵۱
- ۶- هشدار به مردم بصره ۱۵۱
- ۷- شتاب در تربیت ۱۵۲
- ۸- آخرت گرایی ۱۵۳
- ۹- شناخت اهل دنیا ۱۵۶
- ۱۰- ارزش اخلاقی ۱۵۷
- ۱۱- جایگاه زن ۱۵۸
- ۱۲- افشای بردگی ۱۵۹
- ۱۳- خیانت در بیت المال ۱۶۰
- ۱۴- هشدار از وسوسه شیطان ۱۶۰

- ۱۵- پرهیز از خوردن ۱۶۱
- ۱۶- بی تفاوت نبودن نسبت به مردم ۱۶۳
- ۱۷- ناپایداری دنیا ۱۶۴
- ۱۸- پاسخ به ادعای دروغین ۱۶۴
- ۳-۲. بررسی و تحلیل ادبی تمثیلات موجود در حکمت ها
- ۱- فتنه ۱۶۶
- ۲- پرهیز از انسان دروغگو ۱۶۶
- ۳- بیماری ۱۶۷
- ۴- زن ۱۶۸
- ۵- دنیا شناسی ۱۶۹
- ۶- صبر ۱۷۰
- ۷- برخورد با دنیا ۱۷۱
- ۸- توصیف زاهدان ۱۷۲
- ۹- شناخت دنیا ۱۷۳
- ۱۰- مرگ ۱۷۴
- ۱۱- نکوهش اوباش ۱۷۵
- ۱۲- ظرف علم ۱۷۷
- ۱۳- خبر ظهور ۱۷۷
- ۱۴- اخلاق خانواده ۱۷۸
- ۱۵- ارزش دنیا دوستی ۱۷۹
- ۱۶- رهبری ۱۸۰
- ۱۷- امر به معروف و نهی از منکر ۱۸۰
- ۱۸- سرانجام حق و باطل ۱۸۲
- ۱۹- رازداری ۱۸۳
- ۲۰- هماهنگی با مردم ۱۸۴

- ۲۱- موقعیت شناسی ۱۸۴
- ۲۲- ناپایداری دنیا ۱۸۵
- ۲۳- عظمت مالک اشتر ۱۸۶
- ۲۴- اهمیت انصار ۱۸۷

فصل چهارم : جداول

- جدول ۱-۴- تقسیم ساختاری تمثیلات در خطبه ها ۱۹۱
- جدول ۲-۴- تقسیم ساختاری تمثیلات در نامه ها ۱۹۵
- جدول ۳-۴- تقسیم ساختاری تمثیلات در حکمت ها ۱۹۶
- جدول ۴-۴- پارا بل در خطبه ها ۱۹۸
- جدول ۵-۴- پارا بل در نامه ها ۱۹۹
- جدول ۶-۴- پارا بل در حکمت ها ۲۰۰
- جدول ۷-۴- گز مپلوم در خطبه ها ۲۰۰
- جدول ۸-۴- گز مپلوم در نامه ها ۲۰۱
- جدول ۹-۴- گز مپلوم در حکمتها ۲۰۱
- موضوعات کلی ۲۰۱
- جدول ۱۰-۴- اخلاقی ۲۰۱
- جدول ۱۱-۴- اعتقادی ۲۰۲
- جدول ۱۲-۴- اجتماعی ۲۰۲
- جدول ۱۳-۴- اخلاقی - اجتماعی ۲۰۳
- جدول ۱۴-۴- اخلاقی - اقتصادی ۲۰۳
- جدول ۱۵-۴- اخلاقی - اعتقادی ۲۰۳
- جدول ۱۶-۴- اخلاقی - سیاسی - اجتماعی ۲۰۴
- جدول ۱۷-۴- اخلاقی - سیاسی ۲۰۴
- جدول ۱۸-۴- اخلاقی - تربیتی ۲۰۴
- جدول ۱۹-۴- سیاسی ۲۰۵
- جدول ۲۰-۴- سیاسی - تاریخی ۲۰۵

جدول ۴-۲۱- اعتقادی- سیاسی..... ۲۰۵

جدول ۴-۲۲- متفرقه..... ۲۰۶

فصل پنجم: فرهنگ موضوعی تمثیلات نهج البلاغه

فرهنگ موضوعی تمثیلات..... ۲۰۹

فصل ششم: نتیجه گیری

نتیجه گیری..... ۲۱۷

منابع..... ۲۲۶

پیشگفتار

نهج البلاغه عنوان کتابی است که در فرهنگ اسلامی مانند آفتاب نیمروز می درخشد؛ و همچون صدفی مشحون به گهرهایی از حکمت های عالی است. این عنوان را شریف رضی بر منتخبی از خطبه ها و مواعظ، نامه ها و عهد نامه ها و کلمات کوتاه و قصار امیر مؤمنان علی (علیه السلام) نهاده است.

در کتاب های بلاغی از تمثیل و نحوه استفاده از آن تعاریف متفاوتی ارائه شده است. فصل مشترک همه ی آن تعاریف در این است که تمثیل ابزاری هست در دست نویسنده، شاعر و سخنور جهت اثبات عقیده ی خود و تفهیم موثرتر ادعا از آن مدد می جویند و با کلامی زیبا تأثیری شگرف بر خواننده به جای می گذارند. هدف این کتاب شناساندن یکی از وجوه تأثیر گذار کلام امام علی (علیه السلام) در قالب تمثیل است. و به دلیل پیچیدگی تمثیلات به کار رفته در کلام امام و نا آشنایی عموم مردم با این بحث فنی، تصمیم به انجام این کار گرفته شد.

این کتاب به استخراج، تحلیل، طبقه بندی تمثیلات از منظر ادبی همراه با فرهنگ موضوعی در کلام شیوای استاد ابدی سخن، مولا امیر المؤمنین (علیه السلام) و انتقال و ثبت اندیشه ی اسلامی الهی ایشان می پردازد؛ که برای دسترسی راحت تر به آنها و بسان کلی نتایج در

جداولی مجزاً در فصل چهارم (ضمائم) بیان شده است. متن نهج البلاغه بر اساس نسخه‌ی تصحیح دکتر صبحی صالح است و ترجمه فارسی آن بر اساس نسخه دکتر ارفع و در برخی موارد اختلافی از نسخه‌های دکتر سید جعفر شهیدی، قرشی و دشتی استفاده شده است.

این کتاب در شش فصل به بیان مسائل زیر می پردازد:
فصل اول برای آشنایی مخاطب به بیان کلیات مربوط به کار پرداخته است.

فصل دوم در سه بخش مجزاً به بیان تاریخچه‌ی علوم بلاغی و سیر تاریخی تمثیل و آراء بلاغیون در این زمینه پرداخته می شود.
در فصل سوم تمثیلات موجود در خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌ها استخراج، تحلیل و بررسی شده است.

فصل چهارم شامل جدولهایی است مبتنی بر اطلاعات به دست آمده که کمک شایانی به خواننده خواهد نمود تا به مطالب مورد نیاز سریعت‌ر دست یابد.

فصل پنجم؛ فرهنگ موضوعی: که در آن تمثیلات به صورت موضوعی براساس حروف الفبا مرتب شده است.

فصل ششم شامل: ابتدا نتیجه‌گیری و جمع‌بندی مطالب بعد منابع مورد استفاده براساس القبای نام نویسندگان ارائه شده است.

نتایج به دست آمده در این کتاب از تمثیلات موجود بیشترین در صد آنها به مثل پردازی (پارابل) اختصاص یافته و برای رسیدن به نتایج دقیق‌تر به فصل ششم رجوع شود.

این اثر با کمک عزیزانی به پایان رسیده که بدون یاری ایشان، گذشتن از این مسیر، بسیار سخت و دشوار بود و جا دارد از ایشان تقدیر شود. بویژه اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر حمید صمصام، جناب آقای دکتر محمود حسن آبادی، جناب آقای دکتر حبیب جدیدالسلامی قلعه نو و جناب آقای دکتر رضا رضایی که با راهنمایی های بی دریغ خود این مسیر سخت را در برابر چشمانم روشن ساختند. همسر صبور و فداکارم که با وجود مشغله های فراوانش، محیط خانه را برایم مامن گرمی قرار داد که با فراغت بال به هدف خود برسم. فرزندان عزیزم که دست در دست هم برای به انجام رسیدن این اثر از هیچ کوششی دریغ نکردند و مادر مهربانم که دعایش همیشه بدرقه راهم بود.

ادعای کامل بودن، جامعیت و بدون نقص و ایراد بودن یک نوشتار کاری بیهوده است و نشان از عدم احاطه ی علمی مدعی دارد. بنابراین به هیچ وجه چنین ادعایی ندارم و خود به کاستی های آن اقرار دارم. اما آنچه بدان متعهدم و ابراز می دارم این است که تا زمان انتشار، این مجموعه یکی از کامل ترین کتاب های موجود در این زمینه است. امید دارم این اثر بتواند پاسخگوی انتظارات مشتاقان باشد.

امید است اهل فضل و دانش، کاستی های این کتاب را به دیده ی اغماض بنگرند و در عین حال نویسنده را از انتقادهای پیشنهادها و اصلاحات مورد نظر خویش آگاه سازند.

و من الله التوفیق

سیده زهرا حسینی نیا

زمستان ۱۳۸۹

ای علی که جمله عقل و دیده‌ای
 شمه‌ای واگو از آنچه دیده‌ای
 باز باش ای باب بر جویای باب
 تا رسد از تو قشور اندر لباب
 باز باش ای باب رحمت تا ابد
 بارگاه ما لیه کفوؤ احد
 (مثنوی معنوی، دفتر اول)

مقدمه

امیر مؤمنان سرچشمه و معدن فصاحت و منشأ و آفریدگار بلاغت است، گوهرهای نهفته‌ی بلاغت توسط او آشکار گردیده و آیین و آدابش از او گرفته شده است. تمام خطبا و سخنرانان به او اقتدا کرده اند با وجود این، او همیشه پیشرو است و آنان دنباله‌رو، از مقدم است و آنان مؤخر؛ زیرا سخنان آن حضرت رنگ علم الهی و عطر سخنان پیامبر را همراه دارد. بدین وسیله خواستم علاوه بر فضایل بی‌شمار دیگر، بزرگی قدر و شخصیت امیر مؤمنان را در فضیلت سخنوری قدری آشکارتر سازم؛ زیرا او تنها فردی است که از میان تمام گذشتگان که سخنی از ایشان به جا مانده، به آخرین مرحله‌ی فصاحت و بلاغت رسیده است. اما سخنان آن حضرت، اقیانوسی است بی‌کرانه، و انبوه گوهرهایی است که هرگز درخشش آن کاستی نمی‌گیرد.

اهمیت موضوع:

نهج البلاغه شامل ۲۴۱ خطبه و کلام، ۷۹ نامه و مکتوب، ۴۸۰ حکمت (کلمات قصار) و ۹ غرائب - که بنابر آخرین شماره حکمت‌ها در نسخه

صبحی صالح، به آن اضافه می شود- و مجموعاً ۴۸۹ حکمت می باشد؛ جلوه های بلاغت الهی در آن ملایم و متناسب، زیبا و فریبا، موج و خروشان می درخشد و فصاحت و بلاغت را در اوج به نمایش می گذارد. همین جلوه های بلاغت است که پیوسته اهل معرفت و حکمت، شیفتگان عدالت و خدمت و دوستداران بینایی و زیبایی را- از هر مذهب و مرامی- مجذوب خود ساخته و به تأمل و تعمق در آن وا داشته است. (دانشنامه امام علی علیه السلام: ۱۳۵۹، ص ۳۶-۴۰) نهج البلاغه از نظر مضامین موضوعی، به شدت متأثر از قرآن کریم است؛ و به تبع قرآن کریم مجموعه- ای از: ۱. بحث های توحیدی و معارف حقیقی؛ ۲. مباحث نبوت و هدایت الهی؛ ۳. معرفی جامعیت اسلام و فهم درست آن و تبیین هندسه ی صحیح اسلام؛ ۴. بحث از کائنات و خلقت؛ ۵. ارائه ی نظامنامه ی رهبری و سیاست، و مدیریت و حکومت و عدالت؛ ۶. بیان مواظظ و آموزش حکمت؛ ۷. تبیین تاریخ و درس عبرت؛ ۸. مباحث معاد و قیامت؛ ۹. راه بندگی و عبودیت؛ و هزاران موضوع اصلی و فرعی دیگر با بیانی بدیع، لطیف و مسحورکننده می باشد. و چون بی تردید نازله ی فصیح ترین و بلع ترین مخلوق خدا پس از قرآن کریم و کلام پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) گرانقدرترین و ارزشمندترین میراث فرهنگی اسلام است؛ به حق آن را «اخ القرآن»، (برادر قرآن) نامیده اند (آغا بزرگ، الذریعة الی تصانیف الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱۱)؛ پس می تواند برنامه ای برای انسان سازی باشد؛ اما فهم و درک کامل و کافی از آن به دلیل عربی بودن زبان و پوشیده بودن در لفاف صنایع ادبی برای همه امکان پذیر نیست، لذا عزم خود را جزم نمودم تا به انجام این کار اقدام نمایم.

با مشاهده‌ی چند کتاب معتبر، پس از مطالعه‌ی آنها بر عزم خود مصمم تر شده که تمثیلات نهج البلاغه را استخراج، تحلیل و مورد بررسی قرار دهم.

با توجه به این که معارف عمیق و ارزشمند نهج البلاغه را می‌توان در سطوح مختلف عمومی، تخصصی و فوق تخصصی به ارزیابی گذاشت. برای بیان کاستی‌های موجود به بیان این سطوح می‌پردازیم.

الف: مفاهیم عمومی:

مفاهیمی مانند مباحث تاریخی، اخلاق فردی، خودسازی، اخلاق عمومی، تذکرات عمومی، گفتگوهای عادی با مردم و فرزندان و کارگزاران حکومتی مفاهیمی عمومی‌اند.

نسبت به این دسته از معارف نهج البلاغه، مشکل خاصی وجود ندارد و هر گونه ترجمه‌ای مفید است: ترجمه آزاد یا مقید به متن، یا ترجمه‌ای ادبی و... و با الفاظ و عباراتی قدیمی یا نوین.

ب: مفاهیم و معارف تخصصی:

برخی دیگر از مباحث نهج البلاغه، فنی و تخصصی است و به علوم و فنون و رشته‌های تخصصی بسیاری از معارف و علوم انسانی و غیر انسانی تعلق دارد. از این رو زبان خاص خودش را می‌طلبد، و عبارات و شیوه‌های تحقیق مربوط به همان رشته‌ها را لازم دارد، مانند:

- مباحث کلامی، فلسفی، اعتقادی.
- مباحث اقتصادی.
- مباحث سیاسی و مدیریتی.
- مباحث نظامی،
- مباحث جامعه‌شناسی.
- مباحث روانشناسی.

و دیگر مباحث ارزشمندی که به دهها رشته‌ی علمی مصطلح امروز ارتباط پیدا می‌کند.

طبیعی است که تنها با ترجمه‌ی الفاظ و عبارات نهج‌البلاغه نمی‌توان مفاهیم این دسته از مباحث را به خوانندگان انتقال داد.

ج: مباحث فوق تخصصی:

دسته‌ای دیگر از مباحث نهج‌البلاغه فوق تخصصی است و تنها با داشتن تخصص‌های مصطلح و معمولی در رشته‌های علمی، نمی‌توان در ژرفای مفاهیم آن شنا کرد بلکه ابزار و علوم و فنون خاص خودش را می‌طلبد تا بدرستی شرح و تفسیر گردند (دستی: ۱۳۷۹: صص ۱۱-۱۳)

با توجه به این که کارهای انجام شده قابل تقدیر می‌باشند ولی به دلیل آنکه آنچه به عنوان تشکیل در نهج‌البلاغه گرد آوری شده شامل ضرب‌المثل و... می‌باشد، در هیچ کدام تحلیل ادبی بر تمثیلات این کتاب گرانقدر انجام نشده جایی برای انجام تحقیقات و بررسی‌های بیشتر باز می‌ماند.

هدف و دلیل انتخاب:

با توجه به کاستی‌های بیان شده تلاش بر این است تا زیبایی کلام مولای متقیان که در لفاف قالب تمثیل بوده برای همگان آشکار شود و از آن بهره ببرند؛ از آنجایی که نهج‌البلاغه کتابی است با درس‌های مهم اخلاقی و اجتماعی، این کتاب وظیفه دارد که عنصری از عناصر تأثیر گذار این کتاب یعنی تمثیل را مورد تحلیل ادبی قرار دهد، تا نقش آن را در میزان اثر بخشی اندیشه‌های امام علی (علیه السلام) مشخص نماید و مورد استفاده‌ی عموم مردم بویژه جوانان، دانشجویان و دانش پژوهان جامعه قرار گرفته و بتوانند با بکار گیری این سخنان گهر بار و مرواریدهای درخشان این اثر جاودانه جامعه را هر چه بهتر و شکوفاتر سازند و برای

حسن زیبایی سخن و درک بهتر از آن گام بردارند. انتظار می‌رود با الگو قرار دادن سخنان معصومین مخصوصاً مولا علی (علیه السلام) راهگشای بسیاری از مسایل و مشکلات جامعه‌ی امروزی باشند؛ و روحیه‌ی زیبا پسندشان با کلام امام علی (علیه السلام) هر چه بیشتر پیوند داده شود. تعریف عملیاتی از تمثیل:

تمثیل: عبارت است از ارائه دادن یک موضوع تحت صورت ظاهر موضوع دیگر. این اصلاح به عنوان یک طرز و شیوه‌ی ادبی عبارت از بیان یک عقیده یا یک موضوع نه از طریق بیان مستقیم بلکه در لباس و هیأت یک حکایت ساختگی که با موضوع و فکر اصلی قیاس قابل مقایسه و تطبیق باشد. و یا به زبان ساده‌تر یعنی: هر گاه شاعر، نویسنده و یا گوینده مطلبی بیان کند که فرد یا افراد مورد خطاب او نسبت به فهم آن مطلب دچار مشکل شوند و یا آن مطلب برای آنها سنگین و دیر فهم باشد، و یا به هر دلیلی مورد اعتراض و عدم پذیرش مخاطب است. بنابراین این گوینده در قسمت دوم سخن خود یک حکم یا مسأله‌ی جزئی دیگر را که مخاطبان با آن آشنا نیستند و آن را می‌فهمند، می‌پسندند و می‌پذیرند؛ یعنی حکم جزئی اولی را با حکم جزئی دیگر برابر می‌سازد و در این میان ارتباط این دو حکم، به دلیل شباهت میان آنهاست. به این ترتیب چون مردم حکم جزئی دوم را کاملاً قبول دارند و فهمیده و پذیرفته‌اند، در نتیجه حکم جزئی اولی را که شخص برای اولین بار اظهار داشته را نیز می‌فهمند و می‌پذیرند و گوینده‌ی آن مطلب به هدف خود می‌رسد. بنابراین بنای کار بر نوعی استدلال و احتجاج استوار است، که با آوردن یک حکایت، مثل، ضرب المثل و یا سخن معروف و مشهور و یا مطلبی که ذهن مخاطب سریع‌تر به آن می‌رسد، در واقع برای اثبات مدعای خود دلایل قانع‌کننده‌ای

می آورد که مطلب راحت تر قابل فهم باشد .

حوزه و گستره‌ی کار:

کل خطبه ها ، نامه ها و حکمت های نهج البلاغه.

شیوه‌ی ارجاع:

از روش هاروارد استفاده شده است. اساس کار در تمثیلات به کاررفته این کتاب:

۱- بین دو حکم رابطه‌ی شباهت وجود دارد و استدلال مبنای تمثیل است. ۲- معمولاً حکم دوم یک مثل معروف، ضرب المثل، حکایت، تشبیه مرکب و مشابه به تشبیه تمثیلی و یا متعدد دو جمله‌ای طولانی باشد. ۳- اساس تمثیل بر پایه‌ی اثبات ادعا و در واقع حکم دوم در قالب رفع ابهام است.

در این نگارش تلاش بنده در حد بضاعت بوده است تا کار به صورت کامل و بی نقص انجام شود، اما یقین دارم که در آن کاستی هایی وجود دارد. امیدوارم خوانندگان بزرگوار به دیده‌ی ارشاد بنگرند و دعای خیر آنان بدرقه‌ی راه این ضعیف گردد.

همتم بدرقه راه کن ای طایر قدس که دراز است ره مقصد و من نوسفرم